

Könyvtárközi szolgáltatások a Kanadai Nemzeti Könyvtárban és Levéltárban

A Kanadai Nemzeti Könyvtárat és Levéltárat (KNKL) 2004 májusában hozták létre Kanada Nemzeti Könyvtárából és Nemzeti Levéltárából. Az új intézmény összeköti az eddigi gyűjteményeket, folytatja az eddigi szolgáltatásokat, felelős a kanadai dokumentumalapú nemzeti örökség megőrzéséért, a dokumentumok hozzáférhetővé tételéért és a hasonló feladatokat ellátó kanadai intézmények együttműködésének szervezéséért. Kötelespéldányként megkap minden megjelent műből két példányt a könyvektől és időszakos kiadványoktól kezdve a fényképeken és térképeken át a kormányzati dokumentumokig. Természetesen sok dokumentumvásárlással vagy ajándékozással kerül a gyűjteménybe. A KNKL-nek sokféle szolgáltatása van, egyikük a könyvtárközi kölcsönzés.

Könyvtárközi szolgáltatások

A KNKL sokféle formátumban kölcsönzi a dokumentumait (könyv, folyóirat, mikrofilm, mikrofilm-lap). Vannak azonban olyanok, amelyeket nem kölcsönöz (ritka könyvek, eredeti újságok, ősnymtatványok, megőrzési célokra szolgáló példányok). Ha valamely műnek már van elektronikus változata, akkor azt szolgáltatják a nyomtatott helyett. Eredeti levéltári dokumentumokra a megőrzés kötelezettsége miatt nem terjesztik ki a könyvtárközi kölcsönzést. A 60 000 tekericsnyi levéltári mikrofilmhez egyetlen rekordot készítettek könyvtári katalógusukban, az Amicusban, és erre kell alkalmazni a könyvtárközi kölcsönzési eljárást, ha ebből az állományból rendelnek.

Cikkek vagy nagyobb művek részeinek másolatait általában elektronikusan küldik el a megrendelőnek. Erre a célra vagy az Ariel szoftvert használják, ha a partner is rendelkezik vele, vagy egy URL címről tölthetők le két hétig az anyagok. Faxon vagy postán igen ritkán továbbítanak. E-mail mellékletként nem küldenek semmit, mert bizonytalan

a megérkezés (pl. tele van a postafiók, vagy tűzfal áll útjában).

A KNKL lelőhely-meghatározó szolgáltatást is nyújt, vagyis az olyan dokumentumokhoz, amelyek saját állományukban nincs meg, összeállítják a lelőhelyek jegyzékét. Ez a szolgáltatás különösen az internet előtti időkben volt keresett, de még mindig igénybe veszi számos könyvtár. Sok elektronikus dokumentum helyét is sokszor nehéz megtalálni, de ezek lelőhelyének megkeresését is vállalják, melyhez saját segédeszközt fejlesztettek ki. Tervezik, hogy ezt honlapjukra is kiteszik, hogy segítsék felhasználóikat a források felkutatásában.

A KNKL fontos feladata a kanadai könyvtárak erőforrás-megosztásának segítése is, katalógusa nemzeti közös katalógusként is funkcionál. Könyvtári katalógusában a kanadai könyvtárak adatait, szimbólumát, könyvtárközi kölcsönzési politikáját is elérhető teszi (*Symbols and Interlibrary Loan Policies in Canada*).

A kanadai könyvtárak mindig is jól működtek együtt. Már 1950-ben létrehozták a közös nemzeti cédulakatalógust. 1980-ban vezették be a DOBIS számítógépes katalógust, melyet 1984-től már más könyvtárak is használhatták, 1991 és 1994 között pedig retrospektív konverzióval kanadai művek címeivel bővítették a cédulakatalógus alapján. Ma az Amicus 1300 kanadai könyvtár állományát, több mint 30 millió bibliográfiai rekordot tartalmaz. Emellett országszerte vannak regionális közös katalógusok.

Könyvtárközi kölcsönzési kérések kezelése

A könyvtárközi kölcsönzés automatizálására már a 80-as években gondot fordítottak, nemzeti szabványt dolgoztak ki 1988-ra, amely alapja lett az ISO könyvtárközi kölcsönzési szabványának (*ISO Interlibrary Loan Protocol*). A KNKL jelenlegi könyv-

tárközi kölcsönzési rendszerének neve: NAVIS, amely az AMICUS egyik modulja. A különböző könyvtárak különféle rendszereket használnak, de ezek tudnak a NAVIS-szal kommunikálni. Azok a könyvtárak, amelyeknek nincs saját rendszerük, a KNKL honlapján keresztül küldhetik el kéréseiket, vagy magának a KNKL-nek, vagy más könyvtáraknak. Így a kapott társközi kérések 99%-a elektronikusan érkezik a NAVIS-ba, nagyon kevés az e-mailen, faxon vagy postán érkező kérés.

Használati trendek

A társközi kérések 90%-a Kanadából érkezik. Az 1990-es évek elején volt a legtöbb, majdnem 150 000 kérés évente. Ez a szám mára csökkent, a 2008–2009-es pénzügyi évben 53 000 kérés futott be, évente mintegy 5-10% a visszaesés. A kölcsönzések száma az utóbbi 15 évben alig változott, a másolatkérések (vissza nem küldendő dokumentumok) száma viszont meredeken zuhan. Ennek több oka van. A kölcsönzések száma azért nem változik, mert az állományban sok az olyan egyedi dokumentum, amely máshol nem található meg, és ezeket mindig keresni fogják. A disszertációk kérése azóta csökken, amióta azok a *Theses Canada* portálon megjelentek.

Ahogy növekszik a digitalizált dokumentumok száma, úgy csökken a társközi kéréseké, bár a teljes gyűjtemény előreláthatóan nem lesz elektronikusan elérhető a közeljövőben. A másolatkére-

sek száma jelentősen csökken, itt a kereslet a régebbi anyagok és a kis példányszámú, csak nyomtatásban megjelenő kanadai kiadványok iránt maradt meg.

A csökkenő társközi kérések száma azt is mutatja, hogy a kanadai könyvtárak közötti regionális erőforrás-megosztás is rendkívül jó, mert a könyvtárak ki tudják elégíteni a kéréseket vagy meg tudják saját maguk állapítani a lelőhelyet.

Jövendőbeli irányok

A KNKL is azt a célt tűzte ki magának, hogy növelje digitális tartalmainak számát. Számos digitalizációs projekt zajlott le, egyik legújabb a francia-kanadai újságok 1808–1919 közötti számainak digitalizálása volt. A végfelhasználók egyre jobban elvárják, hogy igényeiket elektronikus dokumentumküldéssel vagy a teljes szöveg online közzétételével gyorsan elégítsék ki. Egyszerre kell jelen lenni a nyomtatott és az elektronikus világban, hogy a KNKL megoldja a kanadai dokumentumörökséghez való hozzáférést. Ennek érdekében minden erőfeszítést meg is tesznek.

/KELSALL, Paula – ONYSZKO, Elizabeth: Interlibrary loan services at Library and Archives Canada. = Interlending & Document Supply, 38. köt. 1. sz. 2010. p. 17–21./

(Burmeister Erzsébet)